

اقوام ایرانی / ۵

قوم کُرد

نوشتا

جعفر یوسفی

شرکت سهامی کتابهای جیبی
وابسته به مؤسسه انتشارات امیرکبیر
تهران، ۱۳۹۱

تهران، خیابان جمهوری اسلامی، میدان استقلال،

صندوق پستی ۴۱۹۱ - ۱۱۳۶۵

شرکت سهامی کتابهای جیبی

وابسته به مؤسسه انتشارات امیرکبیر

www.amirkabir.net

عنوان کتاب: قوم گرد

نویسنده: جعفر یوسفی

طراح جلد: پریا رسولی

نوبت چاپ: اول (۱۳۹۱)

حروف متن: کریم ۱۴ روی ۱۴

چاپ: صحافی و لیتوگرافی: چاپخانه سپهر، تهران:

خیابان ابن سینا (بهارستان)، شماره ۱۰۰

شمارگان: ۱۵۰۰

کاغذ: تحریر سفید ۷۰ گرمی

بها: ۳۴۰۰۰ ریال

همه حقوق محفوظ، هرگونه نسخه برداری اسم از زیر آکس و باز نویسی، ذخیره کامپیوتری، اقتباس کلی یا جزئی (به جز اقتباس جزئی در نقد و بررسی، و اقتباس در کپیه در مستند نویسی و مانند آن‌ها) بدون مجوز کتبی از ناشر ممنوع و از طریق مراجع قانونی قابل پیگیری است.

سرشناسه: یوسفی، جعفر، ۱۳۴۳ -

عنوان و نام پدیدآور: قوم گرد/ نوشته جعفر یوسفی.

مشخصات نشر: تهران: امیرکبیر، کتابهای جیبی، ۱۳۹۱.

مشخصات ظاهری: ۱۶۰ ص.

فروست: اقوام ایرانی: ۵.

شابک: 978-964-303-415-3

وضعیت فهرست نویسی: فیا.

یادداشت: کتابنامه: ص. ۱۴۷-۱۵۲.

یادداشت: نمایه.

موضوع: کردان - - ایران - - تاریخ.

موضوع: کردان - - ایران - - آداب و رسوم و زندگی اجتماعی.

رده بندی کنگره: ۱۳۹۱ ی ۹ ک ۷۷/ DSR

رده بندی دیویی: ۹۵۵/۹۸۲

شماره کتابشناسی ملی: ۲۷۰۰۸۶۴

فهرست

۹.....	پیشگفتار ناشر
۱۳.....	مقدمه
۱۵.....	۱. تاریخچه
۱۸.....	پراکندگی جمعیت
۱۹.....	طوائف و تیره‌ها
۲۵.....	۲. هویت قومی
۲۷.....	جایگاه زبان
۳۳.....	دین و مذهب
۳۵.....	نژاد
۳۸.....	تاریخ مشترک
۳۹.....	قبل از اسلام
۴۱.....	بعد از اسلام
۴۲.....	دوره صفویه
۴۵.....	دوره افشاریه و زندیه
۴۶.....	دوره قاجار
۴۶.....	دوره پهلوی

۴۷	دوره انقلاب اسلامی
۶۱	تعلق سرزمینی
۶۹	۲. فرهنگ قومی
۷۰	ترانه‌ها
۷۳	ضرب‌المثل‌ها
۷۸	جشن‌ها و اعیاد
۷۸	عید نوروز
۸۴	اعیاد اسلامی
۸۵	عید سعید فطر
۸۷	عید قربان
۹۰	ميلاد پیامبر(ص)
۹۱	آداب و رسوم و باورها
۹۱	باورهای عمومی
۹۳	آداب و رسوم ماه رمضان
۹۴	پاشیو
۹۵	سفره افطاری
۹۶	شب یلدا
۹۸	مراسم ازدواج
۱۰۴	صنایع دستی
۱۰۵	قالی و گلیم
۱۰۵	محصولات نازک‌کاری
۱۰۶	جولایی (نساجی سنتی)
۱۰۶	کلاش
۱۰۶	ساخت ابزار و آلات موسیقی

فهرست ❀ ۷

۴. جایگاه ادبیات ملی ۱۰۹
- شعر ۱۰۹
- شاعران ۱۱۳
۵. نقش قوم در حفظ هویت ملی ۱۲۹
- جنبش‌های ملی و انقلاب اسلامی ۱۲۹
- دفاع از تمامیت ارضی ۱۴۰
- فهرست منابع ۱۴۹
- نمایه ۱۵۳

پیشگفتار ناشر

گرچه به ظاهر رنگ و لعاب‌های الگوی فرهنگی - قومی کشور ایران، گوناگون، رنگارنگ و با نقش‌های خاص خود یگانه و بیگانه از هم می‌نماید ولی در اصل همانند فرش‌های چشم‌نواز و نفیس ایرانی است که زیر یک سقف حیات یافته و سرنوشت تاریخی - فرهنگی واحدی را رقم زده‌اند.

بحث‌های زیادی تاکنون دربارهٔ اقوام ایرانی صورت گرفته که در آن‌ها می‌توان از بدبینانه‌ترین نقطه نظرات تا خوش‌بینانه‌ترین دیدگاه‌ها را مشاهده کرد. علت این امر آن است که برخی از نوشته‌ها با نگاه سیاسی به این موضوع پرداخته و از این‌رو سعی کرده‌اند به مؤلفه‌هایی از قومیت تکیه کنند که در راستای گرایش‌ات سیاسی قرار دارد. در کنار این مسئله قدرت‌های خارجی که همواره در تفرقه‌افکنی میان ایرانیان نقش اساسی داشته و اقتدار و یکپارچگی ایران اسلامی را برنمی‌تابیده‌اند در تقویت و توسعهٔ نگاه‌های بدبینانه به

قومیت‌ها تلاش‌های زیادی کرده‌اند.

بررسی این تئگاه‌ها به قومیت ایرانی نشان می‌دهد که اکثر آن‌ها یک نگاه جزئی و تک‌عنصری به قومیت دارند. در حالی که تئگاه صحیح به مسئله قومیت با نگاه جزء در کل معنا و مفهوم پیدا می‌کند. زیرا عنصری است که در ترکیب سایر عناصر هویتی ایرانی نمود پیدا می‌کند. به عبارتی شاخه‌ای است از درخت تمدن ایران‌زمین و نقشی است بر فرش کثیرالنقش ایران. اگر ایران به صورت کثرت در وحدت ملاحظه نگردد، نه قومیت معنا پیدا می‌کند و نه ایرانیت.

فرهنگ همه اقوام ایرانی با وجود اندک تفاوت‌هایی، در اثر زندگی مشترک هزاران ساله به یک کل واحد تبدیل شده است. عمق این پیوستگی به حدی است که نه مدرنیسم و نه مناقشات سیاسی توانسته است کلیت آن را درهم ریزد.

بنابراین اگر قومیت بماهو قومیت نگریسته شود خروجی آن، تجزیه‌طلبی، فزونی طمع استکباری و نادیده گرفتن سایر ابعاد و اندام پیکره ایرانیست. اگر قومیت را یکی از ویژگی‌های عرضی ایران‌زمین ببینیم باز هم برون داد آن، ایران ناقص و خارج شدن از گردونه سرنوشت ایران‌زمین است. از این منظر تعدادی از محققان از جمله ریچارد تابر - محقق و ایران‌شناس معاصر - معتقد است: «گروه قومی به واژه‌ای که از گفتمان جامعه‌شناختی غربی به عاریه گرفته شده برای

مقولات بومی در ایران مفهومی نارسا و مانع از تحلیل طرافت‌ها و ابهامات می‌شود» (احمدی، ۱۳۸۲، ۱۷۱ - ۱۷۶).

چنانچه قومیت را یک عنصر از عناصر واحد سیاسی و فرهنگی ایران یا به‌عنوان یک ویژگی ذاتی ایران بنگریم آن وقت نتیجه چنین دیدگاهی یک ایران کامل، مقتدر، یکپارچه و زنده و پویا خواهد بود. شاید از همین منظر تدوین‌کنندگان قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران با توجه به تجربه‌ای که از تاریخ کشور داشته‌اند و با عنایت به چنین رهیافتی، قومیت را با عبارت اقلیت ذکر نکرده‌اند. زیرا ایران سرزمینی برای همه ایرانیان است و کثرت آن در وحدت و وحدت آن در کثرت معنا پیدا می‌کند. بر همین اساس از نظر بنیان‌گذار جمهوری اسلامی، امام خمینی (ره) در نظام سیاسی ایران هیچ‌گونه اجحافی به قومیت‌ها روا داشته نخواهد شد. همه با هم برادر و از حقوق مساوی برخوردارند. چنان‌که معظم‌له فرموده بودند: «کرده‌ها و سایر دستجاتی که هستند و زبان‌های مختلف دارند، این‌ها همه برادران ما هستند و ما با آن‌ها هستیم و آن‌ها با ما هستند و همه اهل یک ملت و اهل یک مذهب هستیم.» (خمینی (امام)، ۱۳۶۷، ۲۶۲). از همین منظر است که مقام معظم رهبری نیز وجود قومیت‌های مختلف در ایران را به‌عنوان یک نقطه قوت تلقی کرده‌اند.

بنابراین به‌طور اجمال می‌توان ادعا کرد که هویت ملی و فرهنگی و اسلامی ایرانیان و عناصر تشکیل‌دهنده آن در این

راه همواره نقش و کارکرد اصلی را در همزیستی مسالمت‌آمیز اقوام و اتحاد مستحکم آنان در سراسر ایران ایفا نموده‌اند.

ریشهٔ تاریخی، نژاد مشترک، فرهنگ ملی، دین، مشاهیر ملی، آرمان سیاسی مشترک، زبان هماهنگ‌کننده، تعلق به سرزمین، و اشتراک نمادها در لایه‌های مختلف زندگی و... مؤلفه‌های هویت‌بخش هر ایرانی علی‌رغم تفاوت‌های آن‌هاست.

مجموعه «اقوام ایرانی» می‌کوشد با مروری اجمالی بر آنچه که برشمرده شد زمینهٔ آشنایی هرچه بیشتر «اقوام» را به‌عنوان گل‌هایی از گلستانی به نام «ایران» فراهم آورد.

شرکت سهامی کتابهای جیبی

مقدمه

کُردها یکی از اقوام بزرگ، اصیل‌ترین نژاد ایرانی و بخش اصلی بازماندگان قوم ایرانی ماد هستند. بنابه نوشته مینورسکی طوایف کُرد از شرق ایران به غرب (کردستان) کوچ کرده و در آنجا مسکن گزیده‌اند. نام کردستان، غیر از ایران که برای استانی به مرکزیت سنندج به کار می‌رود، در هیچ جای دیگر به طور رسمی کاربرد ندارد. این نام نخستین بار از سوی دولت سلطان سنجر سلجوقی در سده دوازدهم میلادی و هنگامی به کار رفت که سلطان مزبور ایالتی با همین نام تأسیس کرد (گودرزی، ۱۳۷۹، ۱۶). از سوی دیگر، زبان کُردی یکی از قدیمی‌ترین زبان‌های ایرانی است که تحقیقاتی گسترده درباره آن انجام گرفته است.

دین کردها چه قبل از اسلام و چه در دوره اسلامی با دین سایر اقوام ایرانی مشترک بوده و هست؛ صرف‌نظر از اینکه بیش از هزار سال است تمام ایران به دین اسلام گرویده‌اند و

به همین دلیل یگانگی تمام حاصل است. قبل از اسلام هم آیین مردم کردستان، دین رسمی ایران بود و همین امر باعث شده تا در کنار مؤلفه‌های ایرانی بودن، عنصر دین نیز در پیوند و انسجام این قوم با سایر اقوام ایرانی نقش تعیین کننده‌ای داشته باشد. در سایه این مؤلفه‌ها، بسیاری از خصوصیات فرهنگی و آداب و رسوم کُردها اعم از جشن‌ها و مراسم گوناگون، شباهتی زیادی با هم‌میهنان ایرانی خود داشته و ادبیات، ضرب‌المثل‌ها، خاطرات و افسانه‌های مشترک فراوانی نیز به وجود آمده است. حس وطن‌دوستی قوم کرد نیز همانند سایر هم‌وطنان ایرانی در مقاطع و برهه‌های مختلف در جهت دفاع از سرزمین مادری بروز و ظهور داشته و نسبت به سرنوشت کلی کشور احساس مسئولیت کرده است. شهادتی که از ابتدای انقلاب تاکنون کرده‌ای مناطق کردستان، کرمانشاه و آذربایجان غربی در دفاع از انقلاب و سرزمین ایران تقدیم کرده‌اند مؤید حس ایرانی، اسلامی و انقلابی بودن آن‌ها است.